

Prof. dr Konstanty Strawiński 40 lat w służbie
nauki polskiej

napisał

GABRIEL BRZEK

Dnia 25 maja 1957 r. naukowcy Lublina, studenci wydziału biologii Uniwersytetu MCS oraz liczni zoologowie z całego kraju brali udział w uroczystości jubileuszu 40-lecia pracy naukowej jednego z najstarszych i najbardziej zasłużonych naszych entomologów — doktora nauk biologicznych Konstantego Strawińskiego, profesora zwyczajnego zoologii i entomologii oraz dyrektora Instytutu Zoologicznego Uniwersytetu MCS w Lublinie.

Organizatorami tej uroczystości, w której uczestniczyło około 400 osób, w czym kilkudziesięciu delegatów różnych ośrodków szkolnictwa wyższego i instytucji naukowych z całego kraju, przedstawiciele Polskiej Akademii Nauk, Ministerstwa Szkolnictwa Wyższego, Ministerstwa Rolnictwa, KW PZPR i KM PZPR, prezydiów WRN i MRN byli: Senat Uniwersytetu MCS oraz Zarząd Główny Polskiego Związku Entomologicznego; rolę gospodarza pełnił Rektor Uniwersytetu MCS, prof. dr Adam Paszewski.

Konstanty Strawiński urodził się w Kursku, dnia 22 maja 1892 r. jako syn lekarza. Wyraźne zamiłowania przyrodnicze obudziły się w nim w okresie studiów gimnazjalnych, toteż po ich ukończeniu zapisuje się w r. 1911 na Wydział Przyrodniczy Uniwersytetu Charkowskiego. Jako student drugiego roku dostał się do pracowni prof. Piotra Suszki na, wybitnego faunisty ornitologa, który oceniając zamiłowania przyrodnicze młodego adepta zaznajomił go z zagadnieniami

biologii ptaków owadożernych, mających w gospodarstwie rolnym i leśnym ogromne znaczenie przy zwalczaniu szkodliwych owadów. Wpływ Suszki na ucznia był duży i znalazł oddźwięk w kilku jego artykułach na temat ochrony ptaków i ich roli w gospodarstwie, opublikowanych jednak znacznie później, w okresie międzywojennym. Już także w toku studiów uniwersyteckich zaczyna Strawiński interesować się problemami biocenotycznymi. Zainteresowania te budzą się w nim pod wpływem wykładów prof. Eugeniusza Szulca z dziedziny zoologii eksperymentalnej i ekologicznej. Pracując w latach 1913—1915 w Zakładzie prof. Szulca, początkowo jako student, a później jako asystent, Strawiński przeprowadził studia nad rozwojem polipa *Myriothela phrygia* Fabr. Praca ta została w r. 1917 przyjęta w Uniwersytecie Charkowskim jako rozprawa dyplomowa.

W r. 1922 przyjeżdża Strawiński do Polski, osiada w Skierniewicach i nawiązuje kontakt z niedawno przybyłym z Krymu i Bułgarii Zygmuntem Mokrzeckim. Pracując pod kierunkiem tego znakomitego uczonego, doskonałego znawcy entomologii, rozwinął Strawiński w całej pełni swoje zdolności wnikliwego badacza biologii owadów. Jako główny obiekt obserwacji obrał pluskwiaki, a więc grupę owadów, których biologia i oddziaływanie na świat roślinny były jeszcze mało znane. Rozpoczyna się wówczas okres intensywnej jego pracy badawczo-naukowej, trwający w istocie aż do chwili obecnej. Otwierają go badania nad biologią korowca sosnowego (*Aradus cinnamomeus* Pnz.), prowadzone w czasie asystentury u prof. Z. Mokrzeckiego. Owocem tych studiów jest praca wydrukowana w Polskim Piśmie Entomologicznym w r. 1935, na podstawie której uzyskuje Strawiński w r. 1936 tytuł doktora filozofii na Uniwersytecie Poznańskim.

W następnych latach napisał Strawiński kilka dalszych prac monograficznych, omawiających całokształt zagadnień związanych z pewnymi gatunkami szkodliwych owadów, ze szczególnym uwzględnieniem ich ekologii, biologii i znaczenia gospodarczego. Do tego cyklu prac monograficznych należą studia nad pluskwiakami różnoskrzydłymi *Picromerus bidens* L. (1927), *Mesocerus marginatus* L. (1929), *Nabis apterus*

Fabr. (1937), tudzież nad motylem bielinkiem kapustnikiem (1930). Są to prace na wskroś oryginalne, oparte na obserwacjach w terenie i studiach laboratoryjnych, z uwzględnieniem nowych metod badań biocenologicznych.

Dalszą bardzo poważną pozycją jest wydane w r. 1936 dzieło pt. „Badania nad fauną pluskwiaków drzew i krzewów w Polsce“, rezultat 10-letnich studiów w terenie i w pracowni. Obszerna ta monografia została przyjęta jako rozprawa habilitacyjna przez Wydział Rolniczo-Leśny Politechniki Lwowskiej. Przewód habilitacyjny, w którym brali udział prof. G. Poluszyński, prof. B. Fuliński i prof. A. Kozikowski, odbył się w r. 1939.

W r. 1934 i 1935 prowadzi Strawiński badania w Puszczy Białowieskiej nad wzajemnym stosunkiem owadów i roślin. Zgromadził bogaty materiał, który jednak przeważnie zaginęł podczas zawieruchy drugiej wojny światowej. Nie zrażając się tym, powrócił po wojnie do tego samego tematu, ponowił terenowe studia w Białowieży, w wyniku czego opublikował w r. 1956 rozprawę „Owady z rzędu *Heteroptera* w biocenozie Puszczy Białowieskiej“.

Dużą serię prac poświęca w latach 1925-1931 zagadnieniom związanym z ochroną roślin. W okresie tym wychodzą następujące publikacje: „Tępienie owadów paradwuchlorobenzolem“ (1928), „Chloropikryna jako środek owadobójczy“ (1928), „Zieleń paryska oraz zastosowanie jej w walce ze szkodnikami roślin“ (1928), „Gąsienice na kapuście i tępienie ich środkami chemicznymi“ (1928), „Doświadczenia z insektycydami sproszkowanymi“ (1931) i in., a ponadto książka „Chemia na usługach ochrony roślin“ oraz artykuły: „O szkodnikach obserwowanych na terenie województwa łódzkiego w r. 1930“ (1931), „Zimujące owady obserwowane w okolicach Łodzi“ (1933), „Tępienie mszyc“ (1933), „Narośla na liściach“ (1933), „Fenologia owadów szkodliwych“ (1934), „Śmietka kapuściana (*Hylemyia brassicae* Bche) i jej zwalczanie“ (1934), „Ważniejsze szkodniki leśne“ (1935), „Szkodniki roślin ozdobnych i lekarskich“ (1935), „Szkodniki roślin pastewnych“ (1936), „Owady uszkadzające drewno“ (1937), „Próba uzgodnienia receptury środków chemicznych używanych przez Stacje Ochrony Roślin“ (1937),

„Nowy sposób zwalczania korówki wełnistej (*Aphelinus mali*) (1937), „Niektóre zabiegi zapobiegawcze w walce ze szkodnikami roślin“ (1937), „Zagadnienie odporności roślin przed szkodnikami“ (1938), „Biologiczne zwalczanie szkodników“ (1938), „Znaczenie opasek chwytnych“ (1938), „Zwalczanie gryzoni w okresie zimowym“ (1938), „Mało znane szkodniki spichrzów“ (1939), „Oleje mineralne jako środki walki ze szkodnikami“ (1939) i in.

Dalszą interesującą stroną jego działalności naukowej jest praca o charakterze popularyzatorsko-naukowym. Jako popularyzator wykazał Strawiński ogromną energię, poświęcając zagadnieniom związanym z praktyką ochrony roślin w okresie przed r. 1939 około 200 artykułów i broszur. Do prac o takim właśnie kierunku należą m. in. jego klucze do oznaczania owadów szkodliwych oraz dzieła o charakterze podręcznikowym dla użytku studentów i praktyków. W r. 1929 do prowadzenia ćwiczeń ze studentami leśnictwa Strawiński opracował podręcznik pt. „Oznaczanie owadów (Rozpoznawanie *Ipidae* — korników)“, wydany przez Koło Leśników SGGW. Większym podręcznikiem, chociaż innego typu, była omówiona już poprzednio „Chemia na usługach ochrony roślin“, wydana w r. 1928.

W dalszym ciągu przystąpił Strawiński do publikowania książek o charakterze podręczników popularnych. W r. 1935 wydał „Kalendarz walki ze szkodnikami i chorobami roślin“, w którym systemem kalendarzowym ujmuje metody walki ze szkodnikami i chorobami roślin. W r. 1934 ukazał się przeznaczony dla młodzieży wiejskiej podręcznik pt. „Walka z chorobami i szkodnikami roślin“, który doczekał się aż 7 wydań, w r. 1937 wyszła „Ochrona sadów przed szkodnikami i chorobami“, a w r. 1938 „Ochrona pól i warzywników przed chorobami i szkodnikami“. Wszystkie te prace o charakterze podręcznikowym cieszyły się dużym powodzeniem nie tylko wśród praktyków rolników i ogrodników, ale również wśród młodzieży wyższych uczelni i uczniów zawodowych szkół rolniczych.

Z dniem wyzwolenia Lublina spod okupacji hitlerowskiej w ostatnich dniach lipca 1944 r. zaczyna się najciekawszy i najowocniejszy w rezultaty naukowe okres działalności Jubilata.

W październiku 1944 r. Strawiński zapoznaje się z prof. Henrykiem Raabe i obaj z iście młodzieńczym entuzjazmem snują myśli o zorganizowaniu w Lublinie państwowego uniwersytetu.

W świeżo powołanym do życia Uniwersytecie Marii Curie Skłodowskiej docent Strawiński zostaje profesorem zwyczajnym i kierownikiem Katedry Zoologii Systematycznej i Entomologii, a równocześnie zostaje wybrany dziekanem Wydziału Przyrodniczego.

Wśród nawału obowiązków organizacyjnych prof. Strawiński nie zaniedbuje pracy naukowej, do której wciąga też powoli swoich współpracowników. Dorobek naukowy prof. Strawińskiego z okresu powojennego jest bardzo poważny. Choć dotyczy on głównie zagadnień związanych z podnoszeniem produkcji rolnej przez poznawanie biologii szkodników roślin uprawnych i **wskazywania sposobów** ich zwalczania, to jednak jest on bardzo różnorodny pod względem tematyki.

Z powojennych prac Strawińskiego zasługują na szczególne wyróżnienie następujące publikacje:

1. „Owady występujące na roślinach leczniczych w woj. lubelskim“ (1948). Jest to pierwsza praca w Polsce omawiająca owady szkodliwe roślin leczniczych.

2. „Owady przenoszące wirusy roślin, spotykane na terenie woj. lubelskiego“ (1950). Jest to pierwsza w Polsce rozprawa omawiająca tak ważne zagadnienie, jakim jest rozprzestrzenianie się wirusów, w przenoszeniu których bardzo często uczestniczą owady. Zagadnienie to — jak dotąd — nie było jeszcze poruszane w naszej fachowej prasie entomologicznej, ani też fitopatologicznej.

3. Badania nad sprzążkami (*Elatèridae*), które w rolnictwie są jednym z najpoważniejszych czynników obniżających produkcję roślinną, przedstawione w cyklu prac. Szkodniki te były badane dotychczas tylko fragmentarycznie, bez uwzględnienia zagadnień ekologicznych. Prof. Strawiński zajął się nimi na terenie Lubelszczyzny i Parku Narodowego w Białowieży.

W wyniku wstępnych studiów zostały opracowane następu-

jące tematy: a) „Z ekologii *Elateridae* (Col.) badanych na terenie Lubelszczyzny“ (1950), b) „Chrząszcze z rodziny *Elateridae* stwierdzone na terenie woj. lubelskiego“ (1952).

4. Poważną monografią jest wspólnie z prof. J. J. Karpieńskim wykonana praca „Korniki ziem Polski (*Ipidae*)“ (1948). Tak obszernej monografii o tych groźnych szkodnikach lasu nie było dotychczas w Polsce.

Poza tymi pracami o charakterze stosowanym, prowadził prof. Strawiński w latach powojennych badania biologiczne nad owadami z rzędu pluskwiaków różnoskrzydłych *Hemiptera-Heteroptera*. Rezultatem tych badań są następujące publikacje: a) „Z badań nad pluskwiakami z nadrodziny *Pentatomoidea*, występującymi w Białowieskim Parku Narodowym (1950). Praca ta wchodzi do cyklu badań prowadzonych w Puszczy Białowieskiej jako jedna z prac bioekologicznych, ujmujących grupy zwierząt na tle ich biotopów, b) „Biologiczne powiązanie pluskwiaków (*Hem.-Heter.*) z roślinnością drzewiastą“ (1950). W pracy tej autor ustala stosunki między omawianą grupą owadów a roślinnością jako bazą pokarmową, stwierdza ścisły związek owadów ze środowiskiem roślinnym oraz warunkami biocenozy i fizjocenozy. Praca ta jest cytowana w dziełach zagranicznych, m. in. przez znakomitego znawcę i wybitnego uczonego radzieckiego A. Kiriczenko, który przytacza ją w „Nastojaszczyje połuzestkokryłyje Ewropiejskiej czasti SSSR“ (1951) oraz w „Wriediteli lesa: otriad *Heteroptera*“ (1955). c) „Owady z rzędu *Heteroptera* w biocenozie Puszczy Białowieskiej“ (1956). W pracy tej autor wszechstronnie omawia stosunki panujące w Puszczy Białowieskiej między pluskwiakami a poszczególnymi zespołami roślin. Jest to jedna z najpoważniejszych z okresu powojennego prac Strawińskiego, oparta o badania prowadzone systematycznie w ponad 7-letnim okresie.

W ostatnich latach zapoczątkował prof. Strawiński wraz ze swymi asystentami wieloletnie badania nad problemem znaczenia i wpływu zadrzewień na uprawy polne. W tym celu na wytypowanym terenie w okolicach Wandzina pod Lublinem są od r. 1952 prowadzone badania nad składem i biologią entomofauny na drzewach śródpolnych i polach śródleś-

nych. Chodzi o wyświetlenie stosunków współzależności pomiędzy wybranymi grupami owadów (*Heteroptera*, *Diptera*, *Thysanoptera*, *Elateridae*, *Staphylinidae*, *Curculionidae*) a zespołami roślin. Wynikami tych badań są prace Strawińskiego: a) „Stosunki biocenotyczne między pluskwiakami (*Heteroptera*) a ziemniakiem (*Solanum tuberosum* L.)“ (1955), b) „Fenologia i cykl rozwojowy pluskwiaków (*Heteroptera*) ukazujących się na życie“ (1955), c) „Obserwacje fenologiczne“ (1955), d) „Badania nad ustaleniem składu jakościowego heteropterofauny żyta na polach śródleśnych i bezleśnych“ (1956), e) wspólnie z asystentką K. Sęczkowską: „Wstępne badania nad rozpowszechnieniem *Thysanoptera* na Lubelszczyźnie i ustalenie ich gospodarczego znaczenia“ (1952), f) wspólnie z asystentką J. Daszkiewicz-Hubicą: „Muchówki (*Diptera*) występujące na zbożach Lubelszczyzny i próba ustalenia ich gospodarczego znaczenia“ (1956). Podobne badania jak w Wandzinie, aczkolwiek w mniejszym zakresie, prowadzą pracownicy Zakładu również na terenie Zamojszczyzny i Hrubieszowszczyzny, głównie dla celów porównawczych.

Poza problematyką „szkodnikarską“ uprawianą na terenie Lubelszczyzny, a mającą duże znaczenie zarówno teoretyczne jak i praktyczne, prof. Strawiński zapoczątkował w ostatnich latach studia nad entomofauną biotopów łąkowych. Wynikiem ich jest jego publikacja pt. „Badania nad *Heteroptera* żyjącymi na łąkach, na przykładzie materiału z Iwonicza“ (1953), a trzy dalsze prace z serii problematyki łąkarskiej oddano do druku. Są to: a) „Pluskwiaki (*Heteroptera*) w biocenozie łąk w okolicy Puław“, b) „Pojawy i zanikanie pluskwiaków (*Hem.-Heter.*) na łąkach w okolicy Puław“, c) „Przegląd pluskwiaków różnoskrzydłych (*Hem.-Heter.*) badanych na łąkach nad brzegiem rzeki Kurówki“.

Poza tymi pracami mającymi ściśle naukowe znaczenie, prof. Strawiński w okresie powojennym wiele czasu i wysiłku poświęcił również na opracowywanie podręczników. Jednym z najpoważniejszych podręczników opracowanych przez niego w tym okresie jest „Ochrona roślin“, dzieło wydane w r. 1949, a zawierające 500 stron druku.

Oprócz tych podręczników, w których prof. Strawiń-

ski występuje jako jedyny autor, przyjął on udział jako współautor w opracowywaniu następujących dalszych: a) „Zoologia dla klasy X szkół ogólnokształcących“ wspólnie z S. Feliksiakiem, W. Michajłowem i Z. Raabem; b) „Zoologia — Podręcznik dla Wyższych Szkół Rolniczych“ (1957), opracowany z wymienionymi wyżej autorami.

Prof. Strawiński brał także udział jako jeden z naczelnych redaktorów w redagowaniu zbiorowego podręcznika „Ochrona roślin“, którego pierwsze wydanie ukazało się w r. 1953, a drugie w r. 1956.

Oprócz wymienionych obszerniejszych prac podręcznikowych, prof. Strawiński opracował także kilka mniejszych podręczników, jak np. „Klucz do rozpoznawania pierwotniaków (*Protozoa*)“ (1945), przeznaczony do zajęć na ćwiczeniach ze studentami wydziałów przyrodniczych oraz „Walka z chorobami i szkodnikami roślin“, podręcznik przeznaczony dla szkół podstawowych lub dla pozaszkolnej młodzieży wiejskiej.

Resumując całokształt dorobku publikacyjnego prof. Strawińskiego, należy go uznać za bardzo bogaty. Imponuje on nie tylko łączną ilością 299 publikacji, wydrukowanych od lat studenckich (1916) do 1 marca 1957 r., ale także bardzo wielką różnorodnością tematyki. Z tej ilości 43 pozycje przypadają na rozprawy oryginalne, 17 na dzieła i broszury o charakterze podręcznikowym, 217 na artykuły popularnonaukowe, a 20 na różne sprawozdania i notatki na temat ochrony roślin. Jak już poprzednio wspomniałem, szczególnie bogata i różnorodna jest produkcja naukowa prof. Strawińskiego z okresu bieżącego, tj. po drugiej wojnie światowej. W okresie tym opublikował on 18 rozpraw oryginalnych (5 dalszych prac znajduje się w druku) i 4 podręczniki. W opracowaniu trzech dalszych bierze udział jako współautor. Uczestniczy w opracowywaniu kluczy do oznaczania owadów Polski, przygotowując dla tego wydawnictwa kilka zeszytów.

Za tak wszechstronną i owocną działalność Rząd Polski Ludowej odznaczył prof. Strawińskiego w r. 1946 Orderem Odrodzenia Polski IV klasy, w r. 1954 Złotym Krzyżem Zasługi, a w r. 1955 Krzyżem Komandorskim Odrodzenia Polski i Medalem Dziesięciolecia.